К 81
С 42
34712-чув

ЧĂВАШ РЕСПУБЛИКИНЧИ ВĔРЕНӲ ИНСТИТУЧĔ

М. И. СКВОРЦОВ

ЧĂВАШЛА-ТУТАРЛА СЛОВАРЬ

ЧУВАШЧА-ТАТАРЧА СУЗЛЕК

ШУПАШКАР—1994

Национальная библиотека ЧР
4-034712

ВОЗВРАТИТЕ КНИГУ НЕ ПОЗЖЕ
обозначенного здесь срока

К 81
С 42

Чăваш Республикинчи вĕренÿ институчĕ

М.И.Скворцов

ЧĂВАШЛА-ТУТАРЛА СЛОВАРЬ

ЧУВАШЧА-ТАТАРЧА СУЗЛЕК

Шупашкар 1994

Словаре Чӑваш Республикинчи тутар шкулӗсенче чӑваш чӗлхи вӗреннӗ чухне усӑ курма хатӗрлесе кӑларнӑ. Унпа ҫавӑн пекех чӑваш чӗлхине харпӑр хӑй тӗллӗн вӗренсе алла илес текен тутарсем те, тутар чӗлхине вӗренес текен чӑвашсем те усӑ курма пултараҫҫӗ.

Чӑваш Республикинчи вӗрену институчӗн ӑслӑлӑх канашӗ пичете сӗннӗ.

ПРОВЕРЕНО
2010 15 МАР 2017

Чувашская
республиканская
БИБЛИОТЕКА
им. М. ГОРЬКОГО

Рецензентсем: филологи ӑслӑлӑхӗсен докторӗ
Н.И.Егоров профессор

педагогика ӑслӑлӑхӗсен кандидачӗ
Ф.К.Мухаметзянов доцент

Н.М.Алеева учительница

34712-чув

У М С Ă М А Х

Чăваш Республикинчи чĕлхесем çинчен калакан Закон тăрăх чăваш чĕлхи тата вырăс чĕлхи пирĕн республикăра патшалăх чĕлхисем шутланаççĕ. Вĕсене халĕ вĕрентӳ ĕçĕн мĕн пур сыпăкĕсенче - ача пахчинчен пуçласа аслă шкул таранах - вĕренме кирлĕ. 1993 çултан пуçласа чăваш чĕлхине тутар шкулĕсенче те вĕренме пуçларĕç.

Вĕренĕвĕ ăнăçлă йĕркелеме, паллах, тивĕçлĕ хатĕрсем: кĕнекесем, хрестоматисемпе хăнăхтару пуххисем, словарьсем, курăмлăхăн тĕрлĕ йышши тĕсĕсем кирлĕ. Халлĕхе тутар шкулĕсенче чăваш чĕлхи вĕрентме ятарласа хатĕрленĕ çакнашкал методика комплексĕ çук-ха. Çавăнпа та малтанлăха учительсен ку таранччен чăваш шкулĕ е вырăс шкулĕ валли кăларнă учебниксемпе тата ытти хатĕрсемпе усă курма тивет. Тĕрлĕ йышши дидактика материалне те вĕсен нумай чухне харпăр хăй тĕллĕн, вырăнти майсене шута илсе пухса йĕркелемелле пулать. Малашне вара чăваш хутлăхĕнчи тутар шкулĕсем валли ятарлă вĕренӳ хатĕрĕсем пичетлесе кăларас задача тăрать.

Тăван мар чĕлхене словарьсĕр вĕренме май çукки кашнинех паллă. Çавăнпа та эпир чи малтан чăвашла-тутарла кĕске словарь хатĕрлесе пичетлеме тăрăшрăмăр. Унта икĕ пине яхăн сăмах кĕртнĕ. Ку хисеп чăваш чĕлхине пĕрремĕш çул вĕренекенсене çеç мар, малаллахи сыпăксенче те тивĕçтерме çителĕклĕ. Кунсăр пуçне вăл тутарсем хушшинче пурăнакан чăвашсене хăйсен кӳршисен чĕлхине вĕренме пулăшĕ.

Учительсен те, шкул ачисен те словарьпе усă курнă чухне унăн уйрăмлăхĕсене пĕлмелле. Пĕчĕк калăпăшлă кĕске словарьте чи кирлĕ,

чăвашсен пуплевĕнче тăтăшах тĕл пулакан сăмахсене кăна çырса кăтартнă. Вĕсене алфавит йĕркипе вырнаçтарнă. Çакна асăрхаттармалла: кунта чăн чăваш сăмахĕсем çеç кĕнĕ; вырăс чĕлхинчен йышăннă сăмахсене вара сайраран кăна, вĕсен тутарла тата чăвашла формисем пĕр килмен чухне кĕртнĕ. Тĕслĕхрен, чăвашла предложени - тутарла җөмлә, чăвашла перо - тутарла каләм т.ыт.те. Чăваш тата тутар чĕлхисем хурăнташлă, нумай сăмах икĕ чĕлхинче те тӳр килет. Акă, начар, илем, кĕл, кăсăк сăмахсем шăпах çав ушкăна кĕреççĕ. Кун пек пĕрешкеллĕх тутар ачисене чăваш чĕлхи вĕренес ĕçре нумай пулăшать.

Словаре кĕртнĕ сăмахсене вĕсен тĕп пĕлтерĕшĕпе тутарла куçарса панă. Пĕр чăваш сăмахĕн питĕ кирлĕ пĕлтерĕшĕсем тĕрлĕ тутар сăмахĕсене тӳр килеççĕ пулсан, вĕсене уйрăмшарăн куçарса панă, пĕлтерĕшĕсене цифрăсемпе палăртнă. Тĕслĕх:

анчах 1. бәлки 2. ләкин, фәкать

Пĕр пек çырăнакан, анчах пачах ăрасна пĕлтерĕшлĕ чăваш сăмахĕсене /вĕсене омоним теççĕ/ кашнине уйрăммăн панă, пĕлтерĕшĕсене лайăххрах ăнланмалла пултăр тесе вырăсла та куçарса панă. Тĕслĕхсем:

пус I басарга /давить/

пус II тиен /копейка/

Сăмахсен грамматика паллисене: вĕсем мĕнле пуплев пайне е ушкăна кĕнине, ытти уйрăмлăхсене ятарласа кăтартман - ку ыйтусене, кирлĕ пулсан, учитель урокра ăнлантарса пама тивĕç. Çавнашкалах, словаре кĕскерех тăвас тесе, сăмахсемпе пуплевре епле усă курнине, вĕсем ытти сăмахсемпе çыхăнăва кĕнине кăтартакан тĕслĕхсене те кĕртмен. Ку тĕлĕшпе вĕренӳ ĕçĕнче чăвашла-вырăсла тата вырăсла-чăвашла словарьсем нумай пулăшма пултараççĕ. Ансат ыйтупа пуплешӳ /диалог/ йĕркелеме уйрăмах вырăсла-чăвашла калаçу кĕнеки /разговорник/ меллĕ. Унăн иккĕмĕш кăларăмĕ нумаях пулмасть пичетленсе

тухрĕ. Тутар ачисем пурте пекех вырăсла аван калаçма пĕлеççĕ, çавăнпа та вĕсене çакнашкал икĕ чĕлхеллĕ словарьсемпе усă курасси йывăрах пулмĕ.

Чăваш чĕлхине вĕренме тутар ачисене, паллах, тутарла-чăвашла словарь те кирлĕ. Ун пек словаре хатĕрлеме пуçланă, вăл та часах кун курĕ.

А

ав I бөгәргә /гнуть/
ав П әнә /вон/
ава́л борын, әүвәл, элек
авалта́н әүвәлдән
авалхи́ борынгы, әүвелге
ава́н яхшы
а́вăн бөгелергә
а́вăр сап
авла́н өйләнергә
авта́н әтәч
ай ас
а́йăп гаеп
айăпла́ гаепләргә
а́йăплă гаепле
а́йăпсăр гаепсез
айва́н беркатлы. гади
а́йлăм үзән, үзәнлек
айта́ әйдә
ак I чәчәргә /сеять/
ак П менә /вот/
ака́ чәчү
акапу́ç сабан
акату́й сабан туе
а́кăш аккош
ала́ иләк
а́лă, ал кул
а́лăк ишек
алка́ алка
а́ллă илле
алси́ш бияләй
алçыру́ кульязма
а́лтăр чүмеч
ал-ура́ аяк-кул
алшăлли́ сөлге
ан I төшәргә /слезать/
ан П -ма /не/; ан çыр язма
а́нлă иңле
анне́ ана, әни
анса́т ансат
а́нсăр тар, кысан
анта́р төшерергә
анча́х 1. бәлки 2. ләкин, фәкать
апа́т аш, ашамлык, азык
аппа́ апа
ара́н чак-чак кына
арăсла́н арыслан
а́рăм хатын

арла́ эрләргә

арла́н әрлән

арма́н тегермән

армути́ әрем

арҫури́ шурәле

арҫы́н ир

арча́ сандык

ас ис, хәтер; аса ил искә алырга

асанне́ әби

асатте́ бабай

асăрха́ искәрергә

асăрха́н сакланырга

аслати́ күкрәү

а́слă 1. олы 2. олуг, бөек 3. иркен

асту́ хәтерләргә

астута́р хәтерләтергә

ата́ш 1. адашырга 2. шаярырга

а́тă итек

атте́ ата, әти

атте́-анне́ ата-ана, әти-әни

аха́ль 1. иялашкән 2. тик, юкка

аха́х ахак

ахăртне́х мөгаен, ахры, ахрысы

ача́ бала

ача́лăх балалык, балачак

ача́-пăча́ бала-чага

ача́ш иркә

аш ит

аша́к ишәк

а́шкăн шаярырга

ая́к ян

ая́к пӗрчи́ кабырга

аякка́ еракка

аякра́ еракта

аякра́н ерактан

аякри́ ерактагы

аяла́ аска

аялта́ аста, түбәндә

аялта́н астан

аялти́ астагы

Ă

ăвăс I усак /осина/

ăвăс II балавыз /воск/

ăйăр айгыр

ăма́н суалчан

ăмăрт ярышырга

ăмăрт кайăк беркет, каракош

ăмăрту́ ярыш

ăн уңарга

ăна́ аңа, аны

ăнăҫлă уңышлы

ăнăҫлăх уңыш, уңышлык

ăнăҫсăр уңышсыз

ăнла́н аңларга

ăнлантар аңлатырга

ăнсăртра́н аңсыздан

ăру́ 1. ыруг 2. ыру

ăс I сосарга /черпать/; ăсса ил сосып алырга

ăс П гакыл, аң /разум/

ăса́н кертлек

ăса́т озатырга

ăслă акыллы

ăслăлăх гыйлем, фэн

ăста́ оста

ăста́лăх осталык, һөнәр

ăста́ кая; кайда

ăста́н каян; кайдан

ăтăр кама

ăш эч

ăшала́ куырырга

ăшă жылы

ăшăн жылынырга

ăшăт жылытырга

ăшăх сай

ăш-чи́к эч

Б

библиоте́ка китапхана

буква́рь әлифба

В

ва́кă, вак вак

вакла́ ваклаpга

вале́с әләшергә

валли́ өчен

ван сынарга

вара́ 1. аннары 2. соң, инде

варала́ пычратырга

варала́н пычранырга

варала́нчăк пычрак

ва́рă, варри́ үзәк

васка́ ашыгырга

васка́влă ашыгыч

ват сындырырга

ва́тă карт

ва́тăл картаерга

вашава́т кунакчыл

вăй көч, дәрман

вăйă уен

вăйла́н көчәерга

вăйла́т көчәйтергә

вăйлă көчле, дәрманлы

вăйсăр көчсез

вăкăр үгез

вăл ул

вăлта́ кармак

вăлча́ уылдык

вăра́н уянырга

вăра́т уятырга

вăра́х озак

вăрă, вăрлăх I орлык /семя/

вăрă П угры, карак /вор/

вăрăм озын

вăрăм туна́ озынборын, черки

вăрла́ урларга

вӑрма́н урман
вӑрҫ 1. сугышырга 2. орышырга
вӑрҫӑ сугыш
вӑрттǎн орынтан, яшертен
вӑта́, вӑтам урта, уртача
вӑта́н оялырга, гарлэнергэ
вӑтǎр утыз
вӑхǎт вакыт, заман
вĕлле́ умарта
вĕлтре́н кычыткан
вĕр I өрергэ /дуть/
вĕр II өрергэ /лаять/
вĕре́ кайнарга
вĕре́н I өйрэнергэ /учиться/
вĕре́н II бау, аркан /веревка/
вĕрене́ өрэнге
вĕренеке́н укучы
вĕре́нт өйрэтергэ
вĕрентеке́н укытучы
вĕренӳ́ өйрэтмэ
вĕре́т кайнатырга
вĕри́ кайнар, эссе
вĕсе́м алар
вĕҫ I очарга /лететь/
вĕҫ II оч, ахыр /конец/
вĕтĕ вак, кечкенэ
вил улэргэ
виле́ уле
ви́лĕм улем
вир тары
виҫ улчэргэ
виҫе́ чама
ви́ҫĕ, ви́ссĕ өч
ви́ҫҫĕмĕш өченче
вит капларга, ябарга
вите́ абзар, кура
ви́тĕр утэ
витле́ уртэргэ
витре́ чилэк
вула́ укырга
вула́в уку
ву́лǎ кэусэ
вун ви́ҫĕ унөч
вун и́кĕ уникe
ву́н пĕр унбер
вун пи́лĕк унбиш
вун са́кǎр унсигез
вун ҫи́чĕ унҗиде
вун тǎватǎ ундурт
вун тǎхǎр унтугыз
вун у́лтǎ уналты
ву́нǎ, ву́ннǎ ун
ву́ннǎмĕш унынчы
вут ут, ялкын
ву́тǎ утын
вуча́х учак
вы́льǎх мал
вы́льǎх-чĕ́рлĕх терлек, мал-туар
выля́ уйнарга

выр урырга
вы́рӑн 1. урын 2. ятак
вырӑнне́ урынына
вы́рӑс урыс
вырӑсла́ урысча
вырна́ç урнашырга
вырсарни-ку́н якшәмбе
выpт ятарга
выç ачыгырга
вы́çă ач

Е

е я, яки
е́вӗрлӗ сымак, сыман
ен як, тараф
епле́ нинди, ничек
ерипе́н акрын
е́шӗл яшел
е́шӗк әрҗә, тартма

Ӗ

ӗ́лӗк элек
ӗлӗк-ава́л борын
ӗлӗкхи́ элекке, элеккеге
ӗ́лкӗр өлгерергә
ӗм имәргә
ӗмӗлке́ күләгә
ӗ́мӗр гомер
ӗ́мӗт өмет, хыял
ӗмӗтле́н өметләнергә, хыялланырга
ӗне́ сыер
ӗне́н инанырга, ышанырга
ӗне́р кичә
ӗнсе́ җилкә
е́нтӗ инде
ӗ́нчӗ энҗә
ӗрче́ урчергә
ӗрче́т урчетергә
ӗç I эчәргә /пить/
ӗç П эш /работа/
ӗçле́ эшләргә
ӗçче́н эшчән

И

ике́рчӗ белен, коймак
и́кӗ, и́ккӗ ике
икке́н икән
иккӗле́н икеләнергә
и́ккӗмӗш икенче
ил алырга
иле́м ямь, иләм
иле́млӗ ямьле, иләмле
иле́мсӗр ямьсез, иләмсез
илт иштергә
и́мӗш имеш
инке́ җинги
инке́к бәла
инçе́ ерак
инçете́ еракка
инçетре́ еракта

инçетре́н ерактан
инçетри́ерактагы
ир иртә, иртән
и́рĕк ирек, ихтыяр, азатлык
и́рĕклĕ ирекле, азат
и́рĕл эрергә
ир-ка́ç иртә-кич
ирт узарга, утәргә; иртсе кай узып китергә
ирхи́ иртәнге
исто́ри тарих
и́çĕм йөзем
иш I йөзәргә /плыть/
иш II ишәргә /рушить/

Й

йăва́ оя
йăва́ш юаш
йа́вă еш
йăла́ гадәт
йăлтăртáт елтырарга
йа́мăк сеңел
йăмра́ өянке, ак тал
йа́нăш I ялгышырга /ошибаться/
йа́нăш II ялгыш, хата /ошибка/
йăра́н ызан
йăт ташырга
йĕве́н йөгән
йĕке́л имән чикләвеге
йĕке́-хӳре́ комак
йĕлме́ әлмә
йе́лтĕр чаңгы
йĕне́р ияр
йĕне́рчĕк ыңгырчак
йĕп инә
йĕпе́ юеш
йĕпе́н җебергә
йĕпе́т җебетергә
йĕр I еларга /плакать/
йĕр II 1. эз /след/
2. сызык /линия/
йĕрке́ 1. рәт, саф 2. тәртип
йĕркеле́ оештырырга
йĕс җиз
йĕте́м ындыр
йĕтĕн җитен
йӳ́нĕ арзан
йӳ́çĕ ачы, әче
йы́вăр авыр, кыен
йы́вăрлăх авырлык
йы́вăç агач
йыт пырши́ эт эчәгесе
йы́тă эт
йы́хăр чакырырга
йы́шлă ишле

К

ка́вăн кабак
кави́р келәм
ка́врăç корычагач
кай I китәргә /уходить/

кай П арт /задняя сторона/
ка́йăк кош
кайра́н азактан
кака́й ит
кала́ әйтергә, сөйләргә
кала́в хикәя
кала́ç сөйләшергә
калаçу́ сөйләү, сөйләшү
ка́лăпăш күләм
калле́х тагын
калта́ кәлтә
калча́ шытым
кам кем
ка́мăн кемнеке
кан ял итәргә
кана́ш киңәш
канашла́ киңәшләшергә
канашлу́ киңәшмә
ка́нсĕр борчулы
ка́нтăр киндер
кантра́ киндерә
кану́ ял
капа́н кибән
ка́пăр зиннәтле
ка́пкăн капкын
кара́с I кәрәз /соты/
карас П кәрәкә /карась/
ка́рăк суер
ка́рăш тартай, тартар
карта́ киртә

карти́ш ишегалды
карусе́ль әйләнчек
ка́рчăк карчык
кас кисәргә
кас I үтәргә/перейти/
каç П кич /вечер; ночь/
каçа́р кичерергә
каçхи́ кичке
каçхине́ кичен
ка́тăк кисәк
катка́ кисмәк
каха́л ялкау
качака́ кәҗә
ка́ччă егет
ка́шăк кашык
ка́шкăр бүре
кашни́ һәммә, һәр
каялла́ артка
кăва́к күк
кăвака́л үрдәк
кăвакарча́н күгәрчен
кăва́р утлы күмер
кắйкăр лачын
кắкăр күкрәк, түш
кăла́р чыгарырга
кăлка́н кылган
кắлтăк кимчелек
кắлчак кәлчәк
кăмака́ мич

кắмăл куңел
кắмăллă куңелле
кắмăлсăр куңелсез
кăмпá гөмбә, мәшкә
кắмрăк кумер
кăнá гына
кắнтăр көньяк
кăнтăрлá 1. көндез, төш 2. көндезен
кăнтăрлахи́ көндезге
кắпăк кубек
кăрккá куркә
кắртăш шыртлака, еттыш
кắсăк кызык
кăсăклáн кызыксынырга
кăсáя песнәк
кắçал быел
кăтáрт курсәтергә
кăтăклá кытыкларга
кắткă кырмыска
кắткăс катлаулы
кăтрá бөдрә, көдрә
кắчкă бөре
кăшкар утти́ кузгалак
кắшкăр кычкырырга
кăшмáн чөгендер
кắшт бераз
кĕ́вĕ көй
кĕ́л көл
кĕленчé пыяла
кĕлéт келәт
кĕ́лĕ намаз
кĕлтé көлтә
кĕ́мĕл көмеш
кĕнекé китап
кĕпé күлмәк
кĕпéр купер
кĕпçé көпшә
кĕ́р I керергә /входить/
кĕ́р II көз /осень/
кĕрекé табын
кĕрéн ал
кĕреплé тырмак
кĕреçé көрәк
кĕрéш көрәшергә
кĕрешӳ́ көрәш
кĕ́рĕк тун
кĕркуннé 1. көз 2. көздә, көзен
кĕрпé ярма
кĕ́рт I кертергә /впускать/
кĕ́рт II көрт /сугроб/
кĕрӳ́ кияү
кĕрхи́ көзге
кĕскé кыска
кĕскéл кыскарырга

кӗске́т кыскатырга
кӗсле́ гөслә
кӗсре́ бия
кӗсье́ кесә
кӗ́ҫӗн яшь, кече
кӗҫнерни-кӳ́н пәнҗешәмбе
кӗт көтәргә
кӗте́с почмак
кӗтӳ́ көтү
кӗтӳ́ҫӗ көтүче
киве́л искерергә
ки́вӗ иске
кил I килергә /приходить/
кил П өй /дом/
ки́лӗш килешергә
килӗшӳ́ килешү.
кил-йы́ш гаилә
кил-ҫу́рт йорт-җир
ки́мӗ көймә
кин килен
кинеме́й әби
киреме́т кирәмәт
ки́рлӗ кирәк; ки́рлӗ мар кирәкми
ки́рпӗч кирпеч
киче́м күңелсез, ямансу
ки́шӗр кишер
коньки́ тимераяк
ку бу

кукама́й әби
кукаҫи́ бабай
ку́кӑль бөккән, бәлеш
ку́кӑр көкре
кукку́к кәккук
кул көлергә
кула́ч күмәч
кулӑшла́ көлкеле
култа́р көлдерергә
кун көн
кунта́ монда
кунта́н моннан
кунти́ мондагы
купа́ күбә, өем
купала́ күбәләргә
ку́пӑс гармун
купӑста́ кәбестә
кур күрергә
кура́ күрә
кура́к кара карга
ку́рӑк үлән
ку́рӑн күренергә
курка́ чүмеч, соскы
курпу́н бөкре, өркәч
куршана́к тигәнәк
кустӑрма́ тәгәрмәч
куҫ I күчәргә /двигаться/
куҫ П күз /глаз/

кус харши́ каш
кус ха́рпăкĕ керфек
кус шăрçи́ куз карасы
куса́р кучерергə
кусару́ тəрҗемə
кус кĕски́ кезге
ку́слăх кузлек
куссу́ль яшь
кучченéç кучтəнəч
куша́к мəче; куша́к çури́ мəче баласы
кукéн кугəн
кӳл җигəргə
кӳлĕ кул
кӳр китерергə
кӳрéн упкəлəргə
кӳрентéр упкəлəтергə
кӳршĕ курше

Л

лавкка́ кибет, лавка
ла́йăх яхшы
лайăхла́н яхшырырга
лайăхла́т яхшыртырга
лар утырырга
ларт утыртырга, куярга
лару́ утырыш
лаша́ ат, алаша
ла́пкă тын, тыныч
лăпла́н тынарга
лăсă ылыс
лăсăллă ылыслы
лéшĕ теге, тегесе
лĕпĕш кубəлəк

М

ма нигə, нидəн, нəрсəдəн, ник
май уңай
ма́йлă уңайлы
ма́кăр еларга
мал ал
малалла́ алга
малта́ алда
малта́н əувəле
малти́ алдагы
ма́мăк мамык
ман онытырга
мана́ мине, миңа
ма́нăн минем, минеке
мар тугел
маса́р зират
матту́р батыр
мачча́ тушəм
мăй муен
мăйăр чиклəвек
мăйрака́ мегез
мăк мук
мăка́ утмəс

мăкăнь мәк

мăлатýк чүкеч

мăнă, мăн зур

мăнтăр юан, көр

мăнýк онык

мăрье́ морҗа

мăсăльма́н мөселман

мăшăр куш, иш, пар

мăя́н алабута

ме мә

мерче́н мәрҗән

месле́т алым, ысул

ме́чěк туп

ме́чěт мәчет

мěн нәрсә, ни

мěн чýхлě никадәр, ничә

мěнле́ нинди, ничек, кай

мě́ншěн нигә, ни өчен, нилектән

мě́ншěн тесе́н чөнки

мě́скěн мескен

миме́ ми

минте́р мендәр

миçе́ күпме, ничә, никадәр

миçе́мěш ничәнче

ми́хě капчык

мулка́ч куян

мункýн пасха

мунча́ мунча

мухта́ мактарга

мухта́н мактанырга

мучи́ баба, бабай

Н

на́мăс оят

на́мăссăр оятсыз

нача́р начар

начарла́н начарланырга

нăрắ коңгыз

ника́м беркем, һичкем

ни́кěс нигез

ниме́ өмә

ни́мěн берни, бернәрсә

нимěнле́, нимле́ һичнинди, һичничек, берничек

ниçта́ беркайда, һичкайда

нихçа́н беркайчан

нума́й күп

нумайла́н күбәергә

нумайла́т күбәйтергә

нуски́ оекбаш

нýрě дымлы

нýхре́п нәүрәп

П

пай бүлек, бүлем

пайла́ бүләргә

пайла́н бүленергә
пакша́ тиен
пала́н балан
пала́с палас
па́лӑк һәйкәл
па́лӑр беленергә
па́лӑрт билгеләргә
палла́ танырга
палла́х әлбәттә
палла́ш танышырга
паллашта́р таныштырырга
паллашу́ танышу
па́ллӑ 1. билге 2. билгеле
панулми́ алма
пар бирергә
па́рӑм бурыч, әҗәт
парне́ бүләк
парнеле́ бүләкләргә
парта́с 1. бәртәс 2. кушбаш
паса́р базар
па́ҫӑр бая
пата́к таяк
патӗнче́ кырында
патне́ янына, кырына; -га
па́ттӑр батыр, каһарман
па́ттӑрлӑх батырлык
патша́лӑх дәүләт, патшалык
паха́ кыйммәтле, бәяле
паха́лӑх кыйммәт, бәя
пахча́ бакча, яшелчәлек
пахча́ ҫимӗ́ҫ яшелчә
пача́х һич тә, бер дә
пашалу́ күзикмәк
пая́н бүген
паянхи́ бүгенге
пӑва́н бөгәлчән
пӑла́н болан
пӑ́нчӑ нокта
пӑр I борырга /крутить/
пӑр II боз /лед/
пӑра́ борау
пӑра́х ташларга, ыргытырга
пӑ́рӑн борылырга
пӑ́рӑҫ борыч
пӑри́ борай
пӑрҫа́ борчак
пӑрта́к беркадәр
пӑру́ бозау
пӑрчка́н чәперчек
пӑс I бозарга /портить/
пӑс II бу /пар/
пӑсара́ көзән
пӑ́сӑл бозылырга
пӑт пот
пӑта́ кадак
пӑ́тӑ ботка

пăх карарга, багарга
пăхăн буйсынырга
пăхăр бакыр
пăчă бөрку, тынчу
пăчăр божыр
пăчкă пычкы
пăшал мылтык
пăши поши
пăяв бау
пек кебек
пер бәрергә
перо каләм
пĕве буа
пĕвер бавыр
пĕкĕ дуга
пĕл белергә, танырга
пĕлĕт 1. болыт 2. күк
пĕлĕш таныш
пĕлтер белдерергә
пĕлтерĕш әһәмият; мәгънә
пĕлтерӳ белдермә, белдерү
пĕлтĕр былтыр
пĕлӳ белем
пĕр, пĕрре бер
пĕрене бүрәнә
пĕрешкел охшаш
пĕри берсе, берәү
пĕркунне беркөн

пĕрле бергә, бергәләп
перлеш берегергә, берләшергә
пĕрлештер берләштерергә
пĕрлĕх берлек
пĕрмай даими
пĕр пек бертөрле, бердәй
пĕр тăван бертуган
пĕрремĕш беренче
пĕррехинче бервакыт, берчак
пĕртен-пĕр бердән-бер
пĕртте бер дә, һич тә
пĕрчĕ бөртек
пĕçер пешерергә
пĕçĕ, пĕç бот
пĕт бетәргә
пĕтер бетерергә
пĕтĕм бар, барча, бөтен
пĕтĕмĕшле гомуми
пĕтĕмпе бөтенләй
пĕтнĕк бөтнек
пĕчĕк кече, кечкенә
пĕчĕккĕн аз-азлап
пĕччен ялгыз
пилеш миләш
пилĕк I бил /поясница/
пилĕк, пиллĕк II биш /пять/
пин мең
пиншак пиджак

Чувашская республиканская БИБЛИОТЕКА им. М. ГОРЬКОГО
34712-чув

пир китән

пир-áвăр тукыма

пи́рĕн безнең, безнеке

пирĕшти́ фәрештә

пирки́ аркасында, сәбәпле

пиç пешәргә

пи́çĕн билчән

пиçихи́ билбау

пит йөз, бит

пит çăмарти́ янак

пи́тĕ бик

пи́тĕр бикләргә

пичéт 1. печать, мөһер 2. матбугат

пичетлé басарга, бастырырга

пичкé мичкә

пиччé абый, абзый, ага

предложéни җөмлә

пукáн урындык

пуканé курчак

пул булырга

пу́лă балык

пу́лăçă балыкчы

пу́лăш булышырга

пулăшу́ булышлык, ярдәм

пултару́лăх сәләт

пултару́ллă сәләтле

пултрáн балтырган

пуплéв сөйләү, сөйләм

пур I бар /есть/

пур II бар /весь/

пу́рă, пур бур, акбур, акшар

пу́рăн торырга, яшәргә

пу́рĕ барысы, бөтенесе

пу́рлăх барлык

пу́рнăç тормыш, яшәү

пурнăçлá тормышка ашырырга

пу́рçăн ефәк

пу́ртă балта

пу́рте барсы

пус I басарга /давить/

пус II тиен /копейка/

пу́сă басу

пусмá I тукыма /ткань/

пусмá II басма /лестница/

пуç баш

пуçáр башларга

пуçару́ башлангыч

пуçлá башларга

пуçлáмăш башлангыч

пуçлáн башланырга

пу́çлăх башлык

пуçнé -дан башка

пуçтáр җыелырга, тупларга

пут батырга

путе́к бәрән
путене́ будәнә
пух җыярга, җыйнарга
пу́хăн җыелырга, җыенырга
пуху́ җыелыш, җыен
пуча́х башак
пуш-хи́р чүл
пуша́р янгын
пу́шă I камчы /плеть/
пу́шă, пуш II буш /пустой/
пушма́к башмак
пуя́н бай
пуя́нлăх байлык
пӳ буй
пӳл бүләргә
пӳлĕм бүлмә
пӳре́ бөер
пӳреме́ч пәрәмәч
пӳрне́ бармак
пӳрнеске́ уймак
пӳрт йорт
пӳрту́м өйалды
пыл бал
пыла́к татлы, төче
пылча́к лай, баткак
пыр I барырга /идти/
пыр II тамак, бугаз /горло/
пы́ршă эчәк

пы́сăк зур
пы́сăкăш зурлык
пысăкла́н зураерга
пыта́н яшеренергә
пыта́р яшерергә

Р

рак кысла
рет рәт

С

сава́ ышкы
са́вăл чөй
са́вăн сөенергә, куанырга
са́вăнăç сөенеч, куаныч
са́вăнăслă сөенечле
савăнта́р сөендерергә
са́вăт-сапа́ савыт-саба
сайра́ сирәк
сак сәке
сака́й идән асты
са́кăр, са́ккăр сигез
са́кăр ву́нă сиксән
сала́м сәлам
саламла́ сәламләргә
салт чишәргә
салта́к солдат
самана́ дәвер, замана
сама́нт мизгел
са́мăр симез

самăрт симертергә
сана сиңа; сине
санăн, сан синең, синеке
сап сибәргә
сапала чәчәргә
саппун алъяпкыч
сар җәяргә; түшәргә
сар кайăк яңгыр теләнчесе
сарă сары
сарăл киңәергә
сарлака киң, җәенке
сарлакăш киңлек
сас палли хәреф
сасартăк кинәт
сасă тавыш; өн, аваз
сахал аз
сахаллан азаерга
сахăр шикәр
сăвă шигырь
сăвăр байбак, сөркә
сăвăçă шагыйрь
сăйла сыйларга
сăлтав сылтау, сәбәп
сăмавар самавыр
сăмах сүз
сăмахран мәсәлән
сăмса 1. борын 2. томшык
сăмса тутри кулъяулык
сăн сурәт, рәвеш
сăна сынарга, күзәтергә
сăнав сынау
сăн-пит чырай
сăнчăр чылбыр
сăпайлă тыйнак, гади
сăпса шөпшә
сăра сыра
сăран күн
сăрă I буяу /краска/
сăрă II соры /серый/
сăрла бизәргә
сăрт үр, калкулык
сăсар сусар
сĕнĕк сәнәк
сенкер зәнгәр
сентре сәндерә
серте сәрдә
сехет сәгать
сĕлĕ солы
сĕн тәкъдим итәргә
сĕнӳ тәкъдим
сĕрĕм сөрем
сĕт сөт
сĕтел өстәл
сĕтел çитти ашъяулык
сивĕ салкын, суык

сивӗн суынырга

сивӗт суытырга

сиен зарар, зыян

сиенле зарарларга

сиенлӗ зарарлы, зыянлы

сик сикерергә

симӗс яшел

сире сезгә; сезне

сирӗн сезнең, сезнеке

сис сизәргә

систер сиздерергә

словарь сүзлек

слон фил

старик карт, бабай

су саварга

суй ялганларга

суйла сайларга

суйлав сайлау

суккӑр сукыр

сукмак сукмак

сулахай сул

сулӑ беләзек

супӑнь сабын

суран яра, җәрәхәт

сурӑх сарык, куй

сурчӑк селәгәй

сут сатарга

сутӳ-илӳ сату-алу

суха сука, сөру

сухал сакал

сухала сөрергә

сухан суган

сухӑр чәер

суя ялган

сӳн сүнәргә

сӳнтер сүндерергә

сӳре тырма

сӳреле тырмаларга

сӳс сүс

сӳт сүтәргә

сывал савыгырга

сыват савыктырырга

сывӑ сау, исән

сывла суларга

сывлӑм чык

сывлӑх саулык

сывлӑш һава

сывпуллаш саубуллашырга

сылтӑм уң

сыпӑ буын

сыпӑк буын; баскыч

сысна дуңгыз

сыхла сакларга

Ç

çáв шул

сава́ чалгы

çава́нпа шунлыктан, шуңа курә

çава́нта шунда

çáвăр әйләндерергә

çавракá түгәрәк

çáврăн әйләнергә

çак I эләргә /вешать/

çак П шушы /этот/

çакăнта́ шушында

çамка́ маңгай

çáмрăк яшь

çáмрăклăх яшьлек

çáнă җиң

çап орырга, кагарга, сугарга

çапа́х шулай булса да

çапла́ шулай

çар гаскәр

çара́ шәрә

çара́ çерçи́ ярканат

çара́н болын

çáрăк шалкан

çата́н читән

çатма́ таба

çăва́р авыз

çăварни́ май чабу

çăвắн юынырга

çăка́ юкә

çăкăр икмәк, ипи

çăл I коткарырга /спасать/

çăл П кое /колодец/

çăл-кýç чишмә

çăла́н котылырга

çăлтăр йолдыз

çăм йон

çăм-атắ киез итек, пима

çăмарта́ йомырка

çăма́х чумар, салма

çăма́л җинел

çăмха́ йомгак

çăнăх он

çăпала́ аш чумече

çăпата́ чабата

çăра́ I йозак /замок/

çăра́ П куе /густой/

çăраççи́ ачкыч

çăртта́н чуртан

çăт йотарга

çăха́н козгын

çемçé йомшак

çемçéт йомшартырга

çерéм чирәм, кәс

çерçи́ чыпчык

çеç гына

ҫеҫен-хир дала
ҫеҫпӗл умырзая
ҫӑка чөгә
ҫӗкле күтәрергә
ҫӗклен күтәрелергә
ҫӗле тегәргә, җөйләргә
ҫӗлен елан
ҫӗлӗк бүрек
ҫӗмӗр җимерергә
ҫӗмӗрт шомырт
ҫӗнет яңартырга
ҫӗнӗ яңа
ҫӗнӗлӗх яңалык
ҫӗнӗрен яңадан
ҫӗнтер җиңәргә
ҫӗнтерӳ җиңү
ҫӗпре чүпрә
ҫӗр I черергә /гнить/
ҫӗр II җир /земля/
ҫӗр III төн /ночь/
ҫӗр IV йөз /сто/
ҫӗр-ӗҫӗ игенчелек
ҫӗр кӑмрӑкӗ ташкүмер
ҫӗр мулкачи кушаяк
ҫӗр-улми бәрәңге
ҫӗрӗ йөз-ек
ҫӗрӗк черек
ҫӗрле төнен
ҫӗрлехи төнге
ҫӗр-шыв ил
ҫӗҫӗ пычак
ҫӗтӗк ертык
ҫи I ашарга /есть, кушать/
ҫи II өс, өсте /поверхность/
ҫивӗт толым
ҫивӗч үткен
ҫиеле өскә
ҫиелте өсте
ҫил җил
ҫилен ачуланырга
ҫилӗм җилем
ҫил-тӑвӑл җил-давыл
ҫил-тӑман буран
ҫимӗҫ җимеш
ҫине өстенә
ҫинҫе нечкә
ҫинче өстә, өстендә
ҫинчен 1. өстеннән 2. турында, хакында
ҫип җеп
ҫирӗк зирек
ҫирӗм егерме
ҫирӗп нык
ҫирӗплет ныгытырга
ҫисӗм яшен
ҫит җитәргә

ҫителӗклӗ житәрлек, шактый
ҫителӗксӗр ким
ҫитер I ашатырга /кормить/
ҫитер II житкерергә /доводить/
ҫитӗн житлегергә
ҫити кадәр
ҫитменлӗх кимчелек
ҫитмӗл житмеш
ҫитсӑ ситсы
ҫичӗ, ҫиччӗ жиде
ҫу I юарга /мыть/
ҫу II яварга /падать - об осадках/
ҫу III май /масло/
ҫу IУ җәй /лето/
ҫуйӑн жәен
ҫук юк
ҫул I чабарга /косить/
ҫул II юл /дорога/
ҫул, ҫулталӑк III ел, яшь /год/
ҫула яларга
ҫулӑм ялкын, яшен
ҫулла җәй; җәйлекте, җәен
ҫуллахи жәйге
ҫулҫӑ яфрак
ҫум/курӑк чүп үлән
ҫумӑр яңгыр
ҫумӑрлӑ яңгырлы

ҫумӗнче янында
ҫумла утарга
ҫун янарга
ҫуна чана
ҫунат канат
ҫунтар яндырырга, көйдерергә
ҫупах корбан балыгы
ҫур I ярырга /колоть/
ҫур II яз /весна/
ҫур/ҫӗр төньяк
ҫура бала, чага
ҫурал туарга
ҫуран җәяү
ҫурат тудырырга
ҫурӑ, ҫур ярты, ярым
ҫурӑк ярык
ҫурӑл ярылырга
ҫурӑм арка
ҫуркунне I. яз 2. язын
ҫурла урак
ҫурт бина
ҫурта шәм
ҫурхи язгы
ҫут кабызырга
ҫут-ҫанталӑк табигать
ҫутӑ, ҫут якты
ҫутат яктыртырга
ҫуха яка, изу

çуха́л югалырга

çуха́т югалтырга

çу́хрӑм чакрым

çÿле́ югарыга, өскә

çÿле́вĕç селәусән

çÿ́лĕк киштә

çÿ́ллĕ югары, биек

çÿлте́ югарыда

çÿлте́н югарыдан

çÿлти́ өстәге, өске

çÿ́пĕ чуп

çÿпле́ чупләргә

çÿре́ йөрергә

çÿç чәч

çÿçе́ тал, таллык

çÿхе́ юка

çы́вӑр йокларга

çы́вӑх якын

çывӑхра́ якында

çывӑхри́ якын, якындагы

çывха́р якынаерга

çы́лӑх язык

çын кеше

çы́пӑç ябышырга

çыпӑçта́р ябыштырырга

çыр язарга

çыра́вçӑ язучы

çыра́н яр

çы́рӑн язылырга

çырла́ җиләк

çырма́ ермак, ерым

çыру́ хат, язу; çыру çыр хат язарга

çых бәйләргә

çы́хӑн бәйләнергә

çыхӑну́ бәйләнеш, бәйләү

Т

та да

тав рәхмәт; тав ту рәхмәт укырга

тава́р товар

та́вӑр кайтарырга

тавла́ш талашырга, даулашырга

тавлашу́ талаш

тавра́ тирәсендә, тирәли

тавра́лӑх тирә-як, тирә-юнь

та́врӑн кайтырга

така́ тәкә

така́м кайсыдыр

та́кӑн абынырга

та́кӑр такыр

такма́к такмак

та́лӑк тәүлек

тан тиң

танла́ш тиңләшергә

танлашта́р тиңләргә

танлаштару чагыштыру, тиңләштерү

тантăш яшьтәш, тиңдәш

тап тибәргә

тапăн ташланырга

тапран кузгалырга

тапрат кузгатырга

тапта таптарга

тапхăр чор, дәвер

тар I качарга /убегать/

тар II тир /пот/

таран -га кадәр, -га якын

тараса үлчәү

тарăн тирән

тарăх ачуланырга

тарла тирләргә

тархасла ялынырга

тархасшăн зинһар

таса пакь, ару

тасалăх пакьлек, арулык

тасат пакьләргә

таçта каядыр; кайдадыр

тат өзәргә

тата һәм, белән, тагын

татăк кисәк

татăклă катгый, өзеп

татăл өзелергә

тахçан кайчандыр

ташă бию

ташла биергә

таян таянарга

тăван туган

тăванлаш туганлашырга

тăванлăх туганлык

тăвар I туарырга /распрягать/

тăвар II тоз /соль/

тăварла тозларга

тăварлă тозлы

тăварсăр тозсыз

тăвата, тăватта дүрт

тăваткал дүрткел

тăвăл давыл

тăвăр тар, тыгыз

тăк түгәргә, коярга

тăкак чыгым, сарыф

тăкакла тотырга, сарыф итәргә

тăкăн түгелергә, коелырга

тăкăрлăк тыкрык

тăлăп толып

тăлăх ятим

тăм балчык

тăман буран

тăмана ябалак, байгыш

тăн пуш

тăнла тыңларга

тăпач чабагач

тăпра туфрак

тăр торырга

тăран туенырга, тукланырга

тăрантар туендырырга, туклындырырга

тăрат бастырырга

тăрăх буе, буенча

тăрăш тырышырга

тăри тургай

тăрна торна

тăс сузарга

тăхăн кияргә

тăхăр, тăххăр тугыз

тăхăрвунă туксан

тăхлан аккургаш

тăхлачă кодагый

тăхта туктарга

тăшман дошман, яу

те диярге

текерлĕк тәкәрлек

телей бәхет

телейлĕ бәхетле

телейсĕр бәхетсез

темĕнле, темле ниндидер

темиçе берничә

темшĕн, темме никтер, нәрсәгәдер

тен шаять

тенкĕ тәңкә

теççĕ, тет ди

тетрадь дәфтәр

тетте уенчык

тĕве дөя

тĕк I өтәргә, төртергә

тĕк II төк /перья/

тĕл пул очрашырга, күрешергә

тĕлĕк төш

тĕлĕн гаҗәпләнергә

тĕлĕнтер гаҗәпләндерергә

тĕллев максат

тĕлпулу очрашу, каршылау

тĕн дин

тĕмĕ, тĕм куак

тĕнче дөнья, галәм

тĕп төп

тĕпел тур

тĕплĕ төпле

тĕпче тикшерергә

тĕпчев тикшеру

тĕреклĕ нык

тĕрĕ чигеш, чигү

тĕрĕк терки

тĕрĕс дөрес

тĕрĕсле дөресләргә

тĕрĕслĕх дөреслек

тĕрле чигәргә

тĕрлĕ төрле

тĕрт 1. тукырга; пир тĕрт киндер тукырга 2. төртергә

тěс тøс
тěслě тøсле
тěслěх 1. мисал 2. үрнәк
тěтěм төтен
тěтре томан
тěттěм караңгы
тěшě төш
тив тиярге
тивěç тиеш
тивěçлě тиешле
тие төяргә
тикěс тигез
тикěслe тигезләргә
тилě төлке
тилхепе дилбегә
тимěр тимер
тимěр шапа ташбака
тимěрçě тимерче
тимлě игътибарлы
тимсěр игътибарсыз
тинěс диңгез
тип кибәргә
типě I как; кипкән; коры /сухой/
типě П ураза /пост/
типěт киптерергә; корытырга
тир тире
тирек тирәк
тирке талымларга
тирпей тәртип
тирпейлě тәртипле
тискер кыргый
тислěк тирес, тизәк
тиха тай, колын

тишкер тикшерергә
ту I ясарга, итәргә /делать/
ту П тау /гора/
туй I тоярга /чувствовать/
туй П туй /свадьба/
туйăм тойгы, сизү
туйăн күренергә, тоелырга
тул I тулырга /наполняться/
тул П тыш /наружность/
тула тышка
тулă бодай
тулли тулы, тулган
тулта тышта
тултан тыштан
тултар тутырырга
тултармăш тутырма
тумлам тамчы
тумтир, тум кием
туна сабак
тунката төп
тунти-кун дүшәмбе

тып табарга

тупа́н табан

ту́пӑн табылырга

ту́пӑш табыш

тура́ I турарга /нарезать/

тура́ II тарарга /расчесывать/

тура́ III тарак /гребень/

тура́т тармак, ботак

ту́рӑ алла, ходай

ту́рӑх катык

турилкке́ тәлинкә

турт тартырга

турта́ тәртә

тус дус

туса́н тузан

туса́нлӑ тузанлы

тусла́ш дуслашырга

ту́слӑ дусларча

ту́слӑх дуслык

тута́ ирен

тута́н татып карарга

тута́р татар

тутарла́ татарча

ту́тӑ 1. тәм, татым 2. тук

ту́тӑр яулык

ту́тлӑ тәмле

тух чыгарга

тухья́ такыя

туя́ таяк

туя́н алырга, булдырырга

тӳле́ түләргә

тӳле́в түләү

тӳме́ төймә

тӳмеле́ төймәләргә

тӳпе́ I түбә /небо/

тӳпе́ II өлеш /доля/

тӳре́х бердән; хәзер ук

тӳ́рӗ туры; турыга

тӳс түзәргә

тӳ́сӗмлӗ түземле

тӳше́к ястык, түшәк

тыма́р тамыр

ты́рӑ ашлык

тырка́с йомран

тыр-пу́л иген, иген-тару

тыт тотарга

У

уй кыр, басу

у́йӑп карабүрек

у́йӑр аерырга

у́йӑх ай

уйра́н әйрән

у́йрӑл аерылырга

у́йрӑм аерым

уйрӑма́х аеруча, бик ук

у́йрӑмлӑх аерма, аерымлык

уй-хи́р кыр
укса́х аксак, чатан
укҫа́ акча
ула́ ала
ула́ кура́к карга
ула́нкӑ алабуга
улатакка́ тукран
у́лӑм салам
у́лӑп алып
у́лӑх болын
улӑшта́р алмаштырырга
улма́ алма
улмуҫҫи́ алмагач
улта́в алдау
ултала́ алдарга
у́лтӑ, у́лттӑ алты
у́лшӑн алмашынырга
улшӑну́ алмаш, алмашыну
ум ал
умӗнче́ алдында
у́нӑн аның
у́нкӑ алка, боҗра
унра́ аңарда
унра́н аңардан, аннан
у́нсӑр ансыз
унта́ анда
унта́н 1. аннан 2. аннары
упа́ аю
упа́ сарри́ абага
упӑте́ маймыл
упӑшка́ ир
ура́ аяк
ура́й идән
ура́м урам
урапа́ арба
у́рӑх башка, бутән, узгә
урӑхла́ башкача
у́рлӑ 1. аркылы 2. аша
уро́к дәрес
урпа́ арпа
уса́л усал
у́сӑ файда
у́сӑ кур кулланырга, файдаланырга
у́сӑллӑ файдалы
у́сӑсӑр файдасыз
усра́ асрарга
уҫ ачарга
у́ҫӑ I ачкыч /ключ/
у́ҫӑ П ачык /открытый/
уҫла́нкӑ алан, аланлык
ут I атларга /шагать/
ут П ат /конь/
у́тӑ печән
у́тӑм адым
утия́л юрган

у́тмăл алтмыш
у́тмăл/турáт кукчәчәк
утрáв утрау, атау
уя́в бәйрәм
уявлá бәйрәм итәргә
уя́р аяз

Ӳ

ӳк егылырга
ӳкéр I рәсем ясарга /рисовать/
ӳкéр II төшерергә /ронять/
ӳкéрчĕк рәсем
ӳкĕтлé күндерергә
ӳнéр сәнгать
ӳпкé үпкә
ӳркéн ялкауланырга
ӳс үсәргә
ӳсéн-тăрáн үсемлек
ӳсĕм үсем
ӳсĕр йөткерергә
ӳслĕк ютәл, йөткерү
ӳстéр үстерергә
ӳт тән, җисем

Х

хавáслă шат
хайлáв әсәр
хак бәя, хак
хаклá бәяләргә, тәкъдир итәргә
хáклă кыйбат, кыйммәт; кадерле

хал хәл
халăх халык
хáлĕ, халь хәзер, әле
хальхи́ хәзерге, әлеге
хам үзем
хáрпăрлăх милек
хапхá капка
хастáр гайрәтле
хаçáт газета
хáтĕр әзер
хатĕрлé әзерләргә
хатĕрлéн әзерләнергә
хáчă кайчы
хăвá тал
хăвалá куаларга
хăвáр калдырырга
хăвáт куәт, кодрәт
хăвáтлă куәтле, кодрәтле
хăвăрт тиз
хăвăртлăх тизлек
хăй үзе
хăйăр ком
хăймá каймак
хăлáт тилгән
хăлхá колак
хăмá такта
хăмăл камыл
хăмăр көрән

хăмăт камыт
хăмăш камыш
хăмла колмак
хăна кунак
хăнала сыйларга
хăналан сыйланырга
хăнăх кунегергә
хăнăху кунекмә
хăнтăр кондыз
хăпар кабарырга, менәргә
хăпарту куптермә
хăр корырга
хăра куркырга, өркергә
хăрат куркытырга, өркетергә
хăрах так
хăрушă куркыныч, хәтәр
хăçан кайчан
хăта кода
хăтар коткарырга
хăтăл котылырга
хăшĕ, хăш кайсы
хăш-пĕр кайбер
хăю тасма
хăюлăх кыюлык
хăюллă кыю
хăяр кыяр
хăях курән
хĕвел кояш
хĕвел анăç көнбатыш
хĕвел çаврăнăш көнбагыш
хĕвел тухăç көнчыгыш
хĕвеллĕ кояшлы
хĕл кыш
Хĕл мучи Кыш бабай
хĕлĕх кыл
хĕлле 1. кыш 2. кышын
хĕллехи кышкы
хĕпĕрте шатланырга
хĕр I кызарга /нагреваться/
хĕр II кыз /девушка/
хĕр ача кыз бала
хĕрарăм хатын
хĕрел кызарырга
хĕрес хач
хĕрĕ, хĕрри кырый, чит
хĕрĕх кырык
хĕрлĕ кызыл
хĕрлĕ куç чабак
хĕрÿ кызу
хĕрхен кызганырга
хĕскĕч келәшчә
хĕстер кыстырырга
хир кыр
хир чăххи кыр тавыгы
хире-хирĕç кара-каршы
хирĕç каршы

хисе́п хисап, исэп, сан

хисепле́ хөрмәтләргә

хисе́плӗ хөрмәтле

хитре́ матур, күрекле

хресче́н крестьян

ху. хӑв үзен

ху́йхӑ кайгы

хула́ кала, шәһәр

ху́лӑ чабык

ху́лӑн юан, калын

хулле́н акрынлап

хум дулкын

хумха́н дулкынланырга

хуп ябарга

хупа́х әрекмән

ху́пӑ кабык

хур I салырга /класть/

хур II каз /гусь/

хура́ кара

хура́ ҫырла́ каражилек

хура́ тӑхла́н кургаш

хура-ту́л карабодай

хура́в җавап

хуравла́ җавап бирергә

хура́л каравыл

хуралла́ каравылларга

хура́лҫӑ сакчы

хура́лтӑ каралты

хурама́ карама

хура́н казан

хура́т каралтырга

ху́рӑн каен

ху́рӑн хуппи́ туз

хурӑнта́ш кардәш

хурлӑха́н карлыган

ху́рҫӑ корыч

хурт корт

хурху́х сөтлегән

хурчка́ карчыга

хуска́л кузгалырга

хуска́т кузгатырга

хуҫа́ ия, хуҗа

хуҫалӑ́х хуҗалык

хут I ягарга /топить/

хут II кәгазь /бумага/

хут III кат, тапкыр /раз/

хута́ҫ 1. капчык 2. кузак

ху́тӑш I катышырга, аралашырга

ху́тӑш II катыш, катнаш

хутӑ́штар катыштырырга

ху́тшӑн 1. катнашырга 2. кушылырга

хуш I кушарга /добавлять/

хуш II кушарга /велеть/

хушама́т фамилия

ху́шӑ ара, аралык

хушшу кашбау
хушшинче арасында
хӳме койма
хӳре койрык
хӳхӗм гүзәл
хыв салырга
хывӑн чишенергә
хып кабарга
хыпалан ашыгырга
хыпар хәбәр
хыр нарат
хырӑм карын, корсак
хырӑмлӑх ашказаны
хыҫ арт
хыҫала артка
хыҫалта артта
хыҫалтан арттан
хыҫӗнче артында
хыҫҫӑн соң
хыт катарга
хытӑ каты, катгый

Ч

чав казырга
чавса терсәк
чак чигенергә
чакак саескан
чалӑш чалыш, кыек
чан чан
чана чәукә
чаплӑ данлы, мәшһүр
чар туктатырга, тыярга
чарӑн туктарга
чарлан челән
чаршав чаршау, пәрдә
часах тиз
час-часах әледән-әле
чашӑк табак
чӑваш чуваш
чӑвашла чувашча
чӑлха оек
чӑм чумарга
чӑмӑр йомры
чӑмла чәйнәргә
чӑн чын, хак
чӑнлӑх чынлык
чӑнниле чыннан
чӑпар чуар
чӑрӑш чыршы
чӑрмав комачау
чӑрмантар комачауларга
чӑт чыдарга
чӑтӑм чыдам
чӑтӑмлӑ чыдамлы
чӑхӑ, чӑх тавык
чӑх-чӗп тавык-чебеш
чее хәйләле

чей чәй
чейни́к чәйнек
чере́т чират
черни́л кара
чече́к чәчәк
чĕке́с карлыгач
чĕлхе́ тел; тắван чĕлхе́ туган тел; чắваш чĕлхи́ чуваш теле
чĕн чакырырга
чĕ́нтĕр челтәр
чĕ́пĕ, чĕп чеби
чĕ́р кĕмĕл терекөмеш
чĕр чу́н җанвар, хайван
чĕре́ йөрәк
чĕ́рĕ 1. тере 2. чи
чĕ́рĕк чирек
чĕ́рĕп керпе
чĕркусси́ тез
чĕрне́ 1. тырнак 2. тояк
чĕтре́ тетрәргә
чи иң; чи кирли иң кирәкле
чие́ чия
чик кадарга, чәнчергә
чи́кĕ чик
чипе́р чибәр
чир авыру, чир, сырхау
чиркӳ́ чиркәү
чирле́ авырырга, чирләргә
чи́рлĕ авыру(лы), чирле, сырхау(лы)
чуку́н чуен
чул таш
чун җан, рух
чуп йөгерергә
чуп ту́ үбергә
чуста́ камыр
чу́хăн ярлы
чу́хлĕ чаклы
чухне́, чух чакта
чӳччу́ таган
чӳлме́к чүлмәк
чӳрече́ тәрәзә
чӳхе́ чайкарга
чыс намус, хөрмәт

Ш

шав шау
шавла́ шауларга
ша́влă шаулы
шакка́ шакылдарга
шакма́к шакмак
шала́ эчкә
шалта́ эчендә
шалти́ эчке
шампа́ шампы
шан ышанырга
ша́нăс ышаныч
шапа́ бака

шаркку кыздырма
шатра шадра
шăвар сугарырга
шăшкă чәшке
шăл I сыларга /вытирать/
шăл II теш /зуб/
шăлавар чалбар
шăлан гөлҗимеш
шăллăм эне
шăмат-кун шимбә
шăмă сөяк
шăн туңырга
шăна чебен
шăнăр сеңер
шăнкăрав кыңгырау
шăнкăрч сыерчык; шăнкăрч йăви сыерчык оясы
шăп шым
шăпа язмыш
шăпах кап, нәкъ, таман
шăпăр I себерке /метла/
шăпăр II сорнай /волынка/
шăпчăк сандугач, былбыл
шăрăх кызу, эссе
шăрпăк шырпы
шăрçа муенса
шăрчăк чикерткә
шăршă ис, сасы
шăтар тишәргә
шăтăк тишек
шăтăкла челтәр
шăхăр сызгырырга
шăхлич сыбызгы
шăши тычкан
шĕвек сыеклык
шĕвĕ сыек
шĕшкĕ чикләвек куагы
шиклен шикләнергә
шкул мәктәп
шу шуышырга
шуйттан шайтан
шултра эре
шурă ак
шурлăх саз, сазлык
шуçăм тан
шутла санарга
шухăш уй, фикер
шухăшла уйларга
шӳрпе шулпа
шӳтле шаярырга
шыв су; шыва кĕр коенырга
шывçи җилембалык
шыра эзләргә
шыç шешәргә

Ы

ы́вӑл ул
ы́вӑн арырга, талырга
ы́вӑç уч
ы́вӑт атарга
ыйт сорарга
ыйту́ сорау
ы́йхӑ йокы
ы́лтӑн алтын
ыра́н иртәгә
ыра́т авыртырга, сызларга
ыра́ш арыш
ыра́ш-пӑтри́ ташбаш
ы́рӑ игелекле
ы́рлӑх игелек
ытла́ чамасыз
ытлари-ку́н сишәмбе
ытлашши́ артык
ыхра́ сарымсак
ыхрути́ юа

Э

эме́л дару, дәва
э́пӗ мин
эпи́р без
эрешме́н үрмәкүч
эрне́ атна
эрне-ку́н җомга
э́сӗ син
эси́р сез
эте́м адәм
эхе́р әгәр

Ю

юл калырга
юлашки́ азаккы, калдык
юлта́ш иптәш
юлха́в ялкау
юма́н имән
юма́х әкият
юн кан
юн-ку́н чәршәмбе
юнаша́р янәшә, якында
юпа́ багана
юптару́ мәсәл
юр кар
Юр-пике́ Карбикә
юра́ ярарга
юрама́сть ярамый
юра́т яратырга
юрату́ ярату
юра́ть, ю́рӗ ярар, ярый
ю́рӑ җыр
ю́рӑçă җырчы
ю́рӑхлӑ яраклы
ю́рӑхсӑр яраксыз
юрла́ җырларга
юса́ төзәтергә

ют ят, чит

юх агарга

юхан-шы́в елга

ю́хӑм агым

Я

явáплӑ җаваплы

яка́ шома

ял авыл

яла́в байрак

яла́н һаман, гел

ялтӑрта́т ялтырарга

яна́х ияк

янра́ яңгырарга

япала́ әйбер, нәрсә

я́пӑх ябык

яр җибәрергә

я́рӑм тезмә

яланхи́ даими

ярмӑркка́ ярминкә

я́смӑк ясмык

ят ат, атама, исем

ятарласа́ махсус

ятла́ҫ этләшергә

я́хӑн якын

яшка́ аш

Михаил Иванович Скворцов
ЧӐВАШЛӐ-ТУТАРЛА СЛОВАРЬ
ЧУВАШЧА-ТУТАРЧА СУЗЛЕК

Учебное издание
Редактор О. Г. Кульев
Корректор Н. П. Прохорова

Подписано к печати 24.05.94. Бумага газетная. Объем 2,5 усл. печ. л.
Формат 60x84|16. Тираж 800 экз.
Издательство Чувашского республиканского института образования
428017, Чебоксары, пр. М. Горького, 5
Цивильская типография Министерства информации и печати ЧР.
Заказ № 567. Тираж 800.